

Op vrijdag 16 april 2021 organiseerde de Activiteitencommissie een online bijeenkomst met als onderwerp: "Bos en biodiversiteit: Wat is de rol van de bosbeheerder bij het Deltaplan Biodiversiteitsherstel?". De KNBV is partner van dit Deltaplan en het bestuur wil de komende tijd meer aandacht geven aan het thema binnen de vereniging. Na een inleiding van dagvoorzitter Frits Mohren gaven KNBV-bestuursleden Yolt Ijzerman en David Kingma een introductie op het Deltaplan Biodiversiteitsherstel en de rol van de KNBV.

> Het Deltaplan Biodiversiteitsherstel is een maatschappelijke beweging gericht op het ombuigen van de trend van biodiversiteitsverlies naar -herstel vóór 2030. Het uiteindelijke doel is dat biodiversiteitsherstel structureel verankerd is in onze samenleving. De gehele strategie is te lezen op samenvoorbiodiversiteit.nl. De relevantie en daarmee de reden voor de KNBV om partner te worden, is de grote invloed die bos heeft op biodiversiteit en omgekeerd. Bos is een belangrijke drager van biodiversiteit. Terwijl andere landgebruikstypen een duidelijke trend van verlies tonen, is de biodiversiteit in bos gelijk gebleven of zelfs iets toegenomen. De KNBV is aangesloten bij de werkgroep Kennis en Innovatie van het Deltaplan, waarin een kennisagenda wordt ontwikkeld en kennisuitwisseling wordt uitgebreid. In dit proces worden er werksessies met experts georganiseerd, onderverdeeld in 4 domeinen: landbouw, openbare ruimte; stedelijk gebied en natuur. Bos is op voorspraak van de KNBV toegevoegd als vijfde domein. De uitkomsten van de werksessie zullen worden verwerkt in een kennisagenda. De twee presentaties van de bijeenkomst zijn bedoeld als aanzet tot een verdere verdieping van het thema bos en biodiversiteit.

Bosmieren

Als ingang voor de bijeenkomst zijn twee minder bekende bosbewoners gekozen: de bosmieren en de paddenstoelen. Patrick Jansen van Bosmeester beet het spits af met een presentatie over bosmieren en bosbeheer. In de presentatie werd gefocust op de vier rode bosmiersoorten die we in Nederland kennen. Bosmieren zijn een belangrijke schakel in de ecosysteem: veel mieren in het bos zorgen bijvoorbeeld voor een lagere druk van plaaginsecten bleek uit onderzoek. Vandaar ook het beleid in de 20^e eeuw om mieren te introduceren. Huidige stand is dat bosmieren op de zandgronden vrij algemeen voorkomen. De



Foto Kees Konings / Schubbige bundelzwam

Bos en biodiversiteit

Wat is de rol van de bosbeheerder bij het Deltaplan Biodiversiteitsherstel?

volgende factoren zijn van belang voor vestiging van een nest:

- warmte,
- de beschikbaarheid van staand en liggend dood hout,
- de aanwezigheid van naaldbomen,
- aanwezigheid voedselbomen (t.b.v. het melken van luizen),
- aanwezigheid van wilde zwijnen en spechten als 'vernielers' van mierennesten.

Warmte is van belang voor het voorkomen van de soorten. Door middel van een divers kapbeheer in het bos kan bijgedragen worden aan het voorkomen van bosmieren. Schaalgrootte en spreiding in de tijd zijn hierin van belang: een open plek geeft veel warmte, en na verloop van tijd weer minder doordat successie de plek vol laat lopen. Daardoor kan een oud mierenest prima in een donker bostype staan, maar zal een nieuw nest daar niet snel worden gebouwd. Te veel warmte kan natuurlijk ook, door nesten opeens vrij te stellen. Variatie door toepassen van groepenkap, dunning en af en toe een kaalkap kunnen elk op eigen wijze een positieve invloed hebben.

Naaldbos zorgt voor de aanwezigheid van naaldstrooisel en daarmee voor dekmateriaal van de nesten. Ook is de dikte van de strooisellaag van invloed: een te dichte strooisellaag (beukenbos)

maakt bewegen moeilijk voor bosmieren en sluit kolonisatie daarmee uit. Een gemengd bos (zowel individuele menging als menging op groepsniveau) heeft een positief effect op het voorkomen van bosmieren.

Staan en liggend doodhout, stronken en aftakelende bomen zijn van belang voor bosmieren. Van nestgelegenheid tot voedselbron: dood hout vervult vele functies.

De wilde zwijnen en spechten bepalen ten slotte of de bosmieren ook een gewilde prooi zijn of in relatieve rust kunnen fungeren in het bos. Waarbij wilde zwijnen natuurlijk beïnvloedbaar zijn (jacht en rasters) maar spechten een gegeven en vaste waarde zijn voor een biodivers bos.

Paddenstoelen

Na een ronde informatieve vragen die tijdens de presentatie via de chat werden gesteld, was het woord aan Peter-Jan Keijzer, Adviseur Natuurbeheer bij Rijkswaterstaat. Allereerst volgde een introductie op paddenstoelen in relatie tot het boscossysteem.

Paddenstoelen zijn zoals bekend schimmels en hebben hun eigen rijk. Ze verschillen op een aantal punten van planten, waarbij het ontbreken van de mogelijkheid tot fotosynthese en het bijdragen aan de afbraak van organisch materiaal de belangrijkste zijn. Naar schatting komen er circa

5,1 miljoen soorten voor wereldwijd, in Nederland kennen we ruim 5000 soorten die 12 á 13 procent van de totale biodiversiteit in Nederland vormen. Toch is er nauwelijks aandacht voor paddenstoelen in de recente bosbeleidsdocumenten. Voor het Nederlandse bos zijn paddenstoelen onder te verdelen in een drietal groepen:

- Sapotrofe soorten die organisch materiaal afbreken,
- Mycorrhiza vormende soorten die in symbiose leven met bomen en planten,
- Parasieten die leven van en ten koste van levende planten.

In het bosesysteem vervullen alle drie de groepen een belangrijke rol: de mycorrhiza vormende soorten werken mee aan de opbouw van het bos, terwijl de sapotrofe en parasitaire soorten helpen bij de afbraak van organisch materiaal. Uit onderzoek in proefvlakken blijkt dat ouder bos meer sapotrofe soorten een plek biedt dan jonger bos, terwijl mycorrhiza-soorten juist vaker voorkomen in jong bos. In verhouding tot vaatplanten in ouder dennenbos (7 soorten) komen er 127 soorten paddenstoelen voor. In jong dennenbos 5 vaatplanten tegenover 102 paddenstoelen. In het licht hiervan is de omvorming van (arme dennen-) bossen naar andere vegetatietypen vaak geen verbetering van de biodiversiteit, maar eerder een afname.

Voor een beheerder is het goed om te weten dat hoe armer het ecosysteem is, hoe hoger het aantal paddenstoelen is. Een loofbos op een voedselrijke plaats omvat dus minder soorten dan een arm dennenbos in de duinen. Dit is niet los te zien van stikstofdepositie in de Nederlandse bossen. Uit onderzoek in vergelijkbare bossen waar geen of nauwelijks depositie is, blijkt dat daar veel meer soorten voorkomen. Voor paddenstoelen zijn wegbermen (begroeid met bomen) ook belangrijke plaatsen: de bomen nemen voedingsstoffen op maar blad waait weg waardoor er netto verschralling optreedt.

In het bosbeheer is het voor een optimaal paddenstoelenbestand van belang om:

- een heldere doelstelling te formuleren (en daarnaar te handelen),
- de vraag te stellen of er in het ecosysteem wel iets moet gebeuren,
- goed te kijken naar de ontwikkelingen uit het verleden, zoals de aanplant van naaldbomen,
- en tenslotte vraagtekens te plaatsen bij pure houtteelt.

Praktische handvatten zijn dat paddenstoelen vaak enkele concentratiegebieden hebben in een bos waardoor er goed rekening mee is te houden (niet ingrijpen). Het toedienen van meststoffen en bodemverstoring heeft over het algemeen geen positieve invloed op paddenstoelen. Voor de avontuurlijke beheerder nog de tips:

- De aanplant van een perceel Europese naaldbomen creëert een paddenstoelen-hotspot.
- Het aanbrengen van een kalkhoudende padverharding geeft ook bijzondere paddenstoelsoor-

ten een kans zowel in loof- als in naaldbos.

- Er is een gebrek aan oude bomen in bossen, dus niets doen als beheermaatregel loont.

Samengevat zijn consistent beheer, variëren in ingrepen (inclusief niets doen), boomsoorten en leeftijd de belangrijkste bouwstenen voor een biodivers bos.

Na de presentaties werden de informatieve vragen en ook de algemene discussiepunten behandeld vanuit de chat. De vragen zullen gebundeld worden in een toelichting op de KNBV-website. Als Activiteitencommissie kijken we terug op een geslaagd programma en bedanken we de sprekers nogmaals voor hun bijdrage. Vanuit de betrokkenheid bij het Deltaplan Biodiversiteitsherstel komt er zeker een vervolg op het thema, waarin ook de mogelijkheden om via actief bosbeheer herstel van biodiversiteit te stimuleren, aan de orde zal komen.<

Gerard van Looijengoed

Activiteitencommissie KNBV, activiteiten@knbv.nl
M.m.v. de sprekers: Frits Mohren, Yolt Ijzerman en David Kingma, KNBV-bestuur; Patrick Jansen, Bosmeester; Peter-Jan Keizer, Rijkswaterstaat/Nederlandse Mycologische Vereniging.

30 jarig jubileum Pro Silva Nederland

Vorig jaar bestond Pro Silva Nederland 30 jaar. Het vieren daarvan hebben we moeten uitstellen. Dat gaat nu gebeuren op donderdag 2 september 2021 op het landgoed Schovenhorst bij Putten. We laten ons daarbij inspireren door de huidige ideeën voor Pro Silva Natuurvolgend Bosbeheer, zoals in een brochure verwoord in de door de Waalse Christine Sanchez opgestelde richtlijnen. De brochure is in het najaar van 2020 aan alle KNBV leden uitgereikt. Het uitkapsysteem is daarbij leidend. Het programma kent 's ochtends een binnen gedeelte. 's Middags gaan we naar buiten om de genoemde richtlijnen in praktijk te brengen. We hebben Christine Sanchez uitgenodigd onze gast te zijn.

De kosten zijn, inclusief koffie/thee en lunch, 30 euro voor leden van de KNBV, 15 euro voor studentleden en 40 euro voor niet-leden. Aanmelden en meer informatie via Bos en Hout Support: administratie@knbv.nl, telefoon: 030-6930040. Bij uw aanmelding graag uw NAW-gegevens en indien van toepassing de organisatie of het bedrijf vermelden en aangeven of u wel of geen lid van de KNBV bent en of u een vegetarische lunch wilt.

Er is, mede in verband met mogelijke Corona-beperkingen, in eerste instantie een limiet gesteld aan het aantal deelnemers van maximaal 100 mensen.

Het programma begint om 9.30u en zal om 17.00u worden afgesloten.

Drie ontwikkelde vrouwen en een kapvlakte



Bos in de publieke belangstelling: volle parkeerplaatsen en dito krantenkolommen.

De argeloze lezer krijgt de indruk dat er straks geen bos meer over blijft door al het gekap. Ik word benaderd door Riet. Ze is een gepensioneerd landschapsecoloog, werkte lang bij de provincie Gelderland. Ze heeft mijn naam van de Rijksadviseur voor het landschap. Riet wandelt geregeld met haar dochter in de boswachterij Austerlitz en is nogal bezorgd over het recente gekap aldaar: kapvlaktes en grote houtstapels. En wat ik daarvan vind. Vooral haar dochter die daar al jaren haar hond uitlaat heeft zoiets nog nooit meegemaakt.

We maken een afspraak om ter plekke te gaan kijken. De dochter neemt nog een vriendin mee, ze hebben beiden banen op niveau in de gezondheidszorg. Riet heeft op mijn aanraden vooraf Twaalf boslessen gelezen.

In het gebied is op veel plaatsen gedund, er staan hoge houtstapels. Ik geef aan waar de verschillende sortimenten hout zoal voor gebruikt worden, en vraag terloops of de dames thuis stalen of plastic keukentafels hebben, maar die blijken van hout te zijn. Wat later geef ik een korte BOSLES en wordt duidelijk dat de dikke en de dunne bomen even oud zijn.

Na een uurtje bereiken we een kapvlakte van naar schatting een kleine halve hectare (...). De stobben verraden dat er dikke douglassen geoogst zijn. De bodem is geklepeld. Ik maak duidelijk dat aan dat klepelen voor- en nadelen zitten, en dat dat eens in de zeg tachtig jaar plaatsvindt.

Ik heb niet de minste neiging om het werk van Staatsbosbeheer te verdedigen. Ik geef alleen de (door mij veronderstelde) bedoelingen van een en ander aan, en plaats die in een context.

Bij het afscheid stellen we vast dat we tweeënehalf uur in het bos zijn geweest, en één kapvlakte zagen. En dat het leerzaam en aangenaam was. Ik bied de dames aan om over twee jaar nog eens samen op de kapvlakte te gaan kijken.

Simon Klingens